

Inhoud

Inhoudsopgave jaargang 33 (2015) / nummer 0

Hé? Ook aandacht voor spreken?

Week van de alfabetisering, 7 – 13 september 2015

MEREL BORGESIUUS

Samenvatting

Huh, zult u zeggen, alfabetiseren, dat is toch leren lezen en schrijven? Ja dat is zo, maar toch is er in veel alfabetiseringsgroepen juist aandacht nodig voor het leren spreken. Het gaat dan om de cursussen Alfabetisering Nederlands als tweede taal (ANT2). Hierin zitten volwassen migranten die in eigen land niet of nauwelijks onderwijs hebben genoten. Naast het leren lezen en schrijven zullen zij ook het Nederlands moeten leren spreken en verstaan. In ANT2 groepen staan lezen en schrijven niet los van tweedetaalverwerving, ze zijn onherroepelijk met elkaar verbonden. De gemeente Amsterdam wilde in de Week van de Alfabetisering juist dit aspect, het beter leren spreken, naar voren halen.

Trefwoorden

Laaggeletterden

Laaggeletterde Nt1'ers en ANT2'ers

In de Week van de Alfabetisering - deze keer van 7 t/m 13 september 2015 - wordt er veel aandacht voor de lees- en schrijfgroepen gevraagd. Dat zijn vaak trajecten die gericht zijn op Nt1'ers. In deze groepen zitten (zaten?) voor een belangrijk deel volwassen Nederlanders die doorgaans jaren onderwijs achter de rug hadden en desondanks niet voldoende geletterd waren of zijn om goed te functioneren in hun omgeving. Een omgeving die steeds hogere eisen stelt aan geletterdheid. Daarnaast zitten in die groepen ook cursisten die vanwege langdurige of frequente afwezigheid in het jeugdonderwijs

onvoldoende basisvaardigheden hebben ontwikkeld.

Stichting Lezen en Schrijven, een van de organisatoren van de Week van de Alfabetisering, richt zich vooral op deze Nt1-doelgroep. Zij richt zich minder op de doelgroep ANt2'ers wiens mondelinge vaardigheden onder A2 zijn. Naast de vele (groeierende) overeenkomsten die er bestaan tussen analfabete tweedetaalleerders (ANt2'ers) en laaggeletterde Nt1'ers, is het ook goed om in de Week van Alfabetisering stil te staan bij de verschillen tussen laaggeletterde Nt1'ers en ANt2'ers. Het is goed om in de Week van Alfabetisering stil te staan bij de verschillen tussen laaggeletterde Nt1'ers en ANt2'ers. Een belangrijk verschil tussen cursisten van lees- en schrijfgroepen en ANt2-groepen is de beheersing van de woordenschat. Nt2-leerders hebben een kleinere woordenschat en vaak beperkte mondelinge vaardigheden in vergelijking met de Nt1-cursisten. Behalve echte woordenschat is ook de kennis en het begrip van uitdrukkingen veel kleiner bij de alfadoelgroep. Daarnaast is zinsbouw een probleem voor nieuwe Nederlanders.

Woordenschat is nodig voor de taalverwerving; het is essentieel voor de (mondelinge) communicatie, maar ook om te leren lezen en schrijven. Het heeft geen zin om woorden te leren lezen als je niet weet wat die woorden betekenen. Zonder voldoende kennis van de mondelinge vaardigheden komt het lezen niet tot stand. En bedenk ook: bij de meeste cursussen is de instructietaal Nederlands, de taal die nog geleerd moet worden. Ook daar heb je dus woordenschat en luister- en spreekvaardigheid voor nodig.

Nt2-leerders hebben een kleinere woordenschat en vaak beperkte mondelinge vaardigheden

Buitenschools leren en de verbinding met het eigen leven

In alle cursussen Nt1, Nt2 en ANt2 is het belangrijk dat er steeds een relatie gelegd wordt tussen de informatie en oefeningen in de spreek- en lees- en schrijflessen en het leven van de leerder. Dat kan op verschillende manieren, maar in ieder geval moet je je daarvoor mondeling kunnen uitdrukken.

En dat is juist wat ANt2-cursisten moeilijk vinden: Nederlands praten. Ze komen weinig in situaties waar Nederlands wordt gesproken. Sommige cursisten vinden het eng om in gebrekkig Nederlands met anderen in gesprek te gaan. Daar komt soms ook nog een portie spreekangst bij. En dat is jammer, want juist in het leven op straat, in de buurt, op de markt, bij gesprekjes met de juf, bij de sportschool, in het buurthuis, bij de dokter, bij al die dagelijkse situaties wordt de leerder 'afgerekend' op hoe hij of zij spreekt.

En dat is juist wat ANt2-cursisten moeilijk vinden: Nederlands praten

Gemeente Amsterdam vraagt aandacht voor spreken in ANt2-groepen met behulp van theater

De gemeente Amsterdam (afdeling Educatie & Inburgering) wilde in de Week van de Alfabetisering juist dit aspect, het beter leren spreken, naar voren halen. Daarom organiseerde de gemeente samen met de drie aanbieders van cursussen alfabetisering, [Akros](#), [S-ipi](#) en [ROCvA-Educatie](#), een aantal workshops Theater Nt2 voor analfabete Nt2cursisten. Op drie locaties in de stad konden deelnemers meedoen aan deze workshop, die in totaal zes maal werd aangeboden. Daarmee wilde de gemeente de Week van de Alfabetisering ook voor de ANt2-cursisten tot een feestje te maken.

Met spel meer spreektaal

De workshop *TheaterNt2: Met spel meer spreektaal* werd gegeven door Marjolein Hesseling van [TheaterNt2](#). Marjolein vertelt dat TheaterNt2 een interactieve methode is voor mensen die Nederlands als tweede taal leren. 'Het doet een beroep op het hoofd, hart en de creativiteit. Met als gevolg dat ongemerkt en met veel plezier aan de Nederlandse spreekvaardigheid wordt gewerkt. Met deze workshop werken de cursisten aan communicatie in de praktijk, op de vloer. De deelnemers krijgen met dat kleine zetje taalactivering in een TheaterNt2-les een groter zelfvertrouwen. Ze durven meer en doen daarom meer.'

De deelnemers krijgen met dat kleine zetje taalactivering in een TheaterNt2-les een groter zelfvertrouwen Volgens Marjolein werkt TheaterNt2 ook goed 'omdat mensen uit hun hoofd raken en letterlijk weer meer gaan spelen. Door de (taal)spellen vergeten ze even de dagelijkse beslommingen, komt er plezier en ruimte in het hoofd en daardoor meer spontaniteit in de taalproductie. Na de kennismakings- en losmaakfase in het begin van de les is er meer gelegenheid voor spontaan Nederlands spreken in de improvisatieopdrachten die de cursisten krijgen. Het mooie vind ik altijd om te zien en te horen dat de cursisten veel Nederlandse taal gaan gebruiken doordat, denk ik, hun focus ligt op het overleggen over en uitvoeren van de improvisatieopdracht en niet of ze de zin correct uitspreken. Cursisten leven zich in hun spel echt uit en ik

ontdek regelmatig acteertalent! Verder zie ik ook elke keer weer hoeveel cursisten en docenten over elkaar te weten komen tijdens de workshop TheaterNt2.'

Het mooie vind ik altijd om te zien en te horen dat de cursisten veel Nederlandse taal gaan gebruiken

Heleen Schreuder Hes, coördinator van de Nt2-afdeling van het ROCvA in Amsterdam Zuid- Oost woonde een les bij.

'De groep van vijftien deelnemers zit qua mondelinge vaardigheden rondom niveau A1. In deze groep zitten veel Ghanese cursisten. De tafels waren aan de kant gezet en de stoelen in een kring. Ter kennismaking worden er verschillende kennismakingspellen gedaan waarbij de cursisten snel moeten reageren. Vervolgens komen er al snel verschillende werkvormen langs waarbij het zowel om het spontaan spreken gaat als om andere aspecten rondom communicatie.

Bijvoorbeeld het spel met de naam: *Zeg het met bloemen*.

Marjolein geeft uitleg over lichaamstaal. Ze legt vier kaarten met emoties op de grond: blij, verdrietig, boos en bang. Een cursist heeft een bos bloemen en geeft die aan de volgende cursist met een emotie. De emotie moet uit de lichaamstaal blijken. Een andere opdracht was *Het ochtendritueel*.

Vervolgens komen er al snel verschillende werkvormen langs waarbij het zowel om het spontaan spreken gaat als om andere aspecten rondom communicatie

Uitbeelden van een situatie

Cursisten zitten in groepjes van drie en vertellen elkaar wat ze die ochtend gedaan hebben voor ze naar school kwamen. Daarna moet elke cursist voor de groep uitbeelden wat iemand anders van de groep die ochtend gedaan heeft. Het is leuk om te zien dat cursisten toch de neiging hebben om taal te gebruiken om duidelijk te maken wat ze uitbeelden.'

Heleen vertelt dat de les in een prima sfeer verloopt. 'Cursisten lachen veel, letten op en zijn actief. Cursisten blijven betrokken en geconcentreerd. Marjolein benoemt dat ook: 'Ik zie aan je lichaamshouding dat je goed luistert, dat je geïnteresseerd bent. De afwisseling van verschillende werkvormen is hiervoor erg belangrijk, denk ik. Er wordt veel Nederlands gesproken. Het is leuk om te merken dat ze toch de Nederlandse taal gaan gebruiken bij het uitbeelden van een situatie, terwijl de opdracht juist is geen taal te gebruiken. Na afloop geven de cursisten ook aan dat ze het een hele leuke en zinnige les gevonden hebben. Kort en goed; smaakt naar meer.'

Het aantal laaggeletterden in de groep van jongeren tussen 16 en 24 jaar stijgt

De twee verschillende ANt2-groepen van AKROS doen samen mee aan de TheaterNt2-les van Marjolein, vertelt Jacqueline Weijer: 'Een grote groep met verschillende taalniveaus. Het was leuk en goed om te zien hoe Marjolein iedereen in beweging kreeg en ook nog liet praten. Aan het einde was iedereen moe, voldaan en enthousiast. Dit was een verrassing voor ze!'

Ook Anna Marie de Wijs van S-ipi heeft positieve reacties gekregen: 'een cursist die normaal heel stil is en niet veel durft te zeggen, ging tijdens de workshop ineens heel veel ging spreken. Het was een groot succes!'

Mevrouw Kukenheim (Wethouder Onderwijs van Amsterdam) bezoekt een ANt2-klas

In hetzelfde kader van de Week van de Alfabetisering bezocht mevrouw Kukenheim, wethouder van Onderwijs van Amsterdam, een Alfa Nt2-groep in Amsterdam Zuidoost. [S-ipi](#) in het gebouw No LIMIT.

In de klas zag ze hoe er gewerkt werd aan het leren lezen en schrijven en hoe belangrijk het is dat de leerders de instructie kunnen begrijpen. Als je woorden als links, rechts, van boven naar beneden, rondje, streep, lijntjes, letter, papier, bladzijde niet kent, dan is het wel heel moeilijk om te begrijpen wat je moet doen. Ze zag ook hoeveel moeite het kostte voor beginnende leerders om vooruitgang te maken als je de hulp van het schrift niet kunt gebruiken om een taal te leren.

Na het kijkje in de klas sprak Kukenheim nog met twee cursisten die van een Alfagroep doorgestroomd zijn naar een 'taal, administratie en gezondheids'-groep. In deze cursus gaan cursisten onder andere aan de slag met hun persoonlijke administratie. De gemeente is bezig met een pilot om taal te koppelen aan deze twee onderwerpen. Analfabeet zijn betekent niet alleen dat je niet kunt lezen en schrijven maar betekent ook vaak dat je geen zicht hebt op je eigen budget. Dat je soms zonder dat je het weet financiële verplichtingen aangaat omdat je de informatie niet begrijpt. Dat je weinig digitale vaardigheden bezit en daardoor niet kunt internetbankieren.

In de doelgroep laaggeletterden komt armoede relatief veel voor. Door middel van dit soort specifieke cursussen hoopt de gemeente dat mensen weer meer grip op hun leven krijgen en minder in de schulden raken bijvoorbeeld. De cursisten die met Simone Kukenheim spraken, waren erg blij met dit nieuwe traject.

Als laatste ging de Amsterdamse wethouder met ANt2-experts van de drie verschillende taalaanbieders om de tafel. In dat gesprek kwam nogmaals aan de orde wat de verschillen tussen Nt1 en ANt2 zijn. Maar ook dat het opvallend was dat er in een en dezelfde klas al zoveel verschillen zijn tussen de cursisten onderling qua tempo en leerbaarheid. Via de vraag 'hoe leveren jullie maatwerk?' kwam het gesprek op het inzetten van vrijwilligers in de les. In de discussie kwamen [de rollen en verantwoordelijkheden van de Nt2-docent versus die van de vrijwilliger](#) ook ter sprake. Alle experts benadrukten dat de inzet van vrijwilligers een grote meerwaarde heeft maar dat de professionals altijd de regie moeten houden met hun kennis van het taalverwervingsproces.

Ook de actualiteit kwam aan de orde. De wethouder toonde zich zeer geïnteresseerd in de opvang van vluchtelingen en vroeg om advies. Zij gaf aan dat Amsterdam echt iets wil betekenen en bereid is vluchtelingen op te nemen. Huisvesting is daarbij de grootste bottleneck. Maar los daarvan vroeg de wethouder advies over hoe het (taal)onderwijs aan vluchtelingen vormgegeven zou kunnen worden? Het antwoord van de experts was vrij eensluidend. Zorg ervoor dat mensen zo snel mogelijk naar een taal cursus kunnen. Maak die zo intensief als mogelijk en koppel de taal cursus zo snel mogelijk aan een opleiding (voor alfa's kunnen dat opleidingen zijn richting kantine werk o.i.d.) of aan werk of aan een participatiedoel. Het gesprek eindigde met complimenten aan de docenten en dank voor de warme ontvangst.

© 2009 Uitgeverij Boom, Amsterdam

De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd:

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door

fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprerecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.